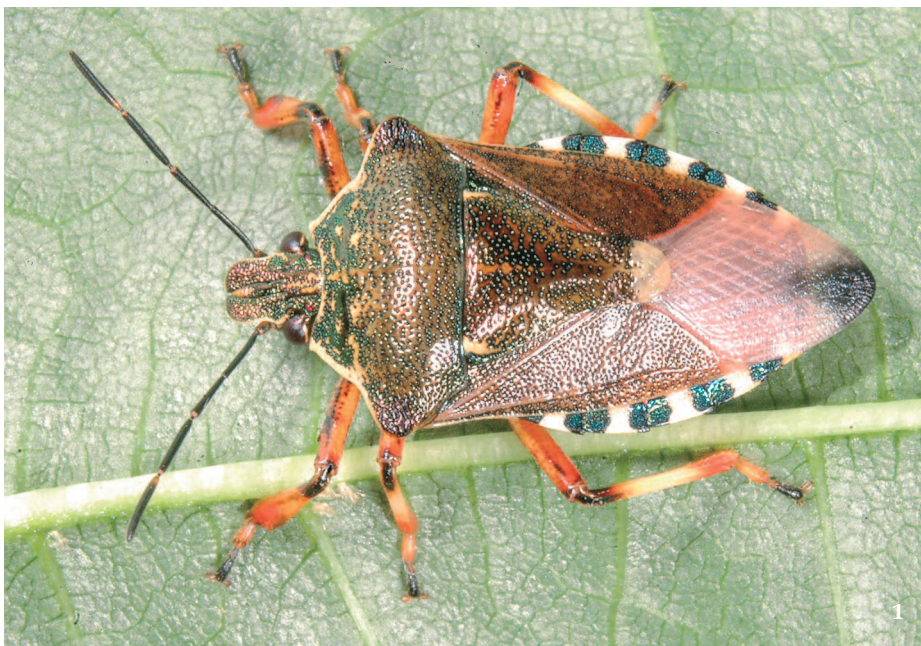

Vzácná kněžice červenonohá

Kněžice červenonohá (*Pinthaeus sanguinipes*) je ploštice s poměrně velkým areálem rozšíření (od západní Evropy až po ruský Dálný východ) a jedním ze dvou zástupců palearktického rodu *Pinthaeus*. Patří mezi naše nejvzácnější ploštice, poněvadž ji známe zatím pouze z necelých dvou desítek lokalit v Čechách i na Moravě. P. Kment a J. Vilímová (2005) ji nezařadili do Červeného seznamu ohrožených druhů bezobratlých ČR, neboť roztroušené nálezy jednotlivých exemplářů bez zřetelné vazby k určitému typu prostředí zatím nedovolují ani orientačně vyhodnotit stav populací tohoto druhu na našem území a zařadit ho do některé z kategorií IUCN – Mezinárodní unie na ochranu přírody stanovujících míru jeho ohrožení (zatím může být uváděn jen v kategorii Data Deficient – nedostatečná data).

Tato ploštice patří do čeledi kněžicovitých (*Pentatomidae*) a podčeledi *Asopinae*, kterou u nás reprezentuje 7 druhů, jejichž společným znakem je dravost – jsou totiž zoosugní (sající živočichy, obr. 2). Jednotlivé druhy této podčeledi přehledně představil včetně skvělých kreseb v tomto časopisu Z. Doležal (Živa 1997, 4: 172–173). O biologii a životních projevech kněžice červenonohé zatím víme velice málo a i zahraniční literatura je na tato data skoupá. Vzhledem připomíná běžnou kněžici rudonohou (*Pentatoma rufipes*, obr. 5) z podčeledi *Pentatominae*, která je fytozoosugní a obývá lesy, zejména korunová patra listnáčů, běžně ji najdeme i na ovocných stromech. Kněžice červenonohá byla podle různých autorů (Stehlík 1987, Rieger 2000, Wachmann a kol. 2008) nalezena především na okrajích lesů na různých stromech (v České republice nejčastěji na olši, dále např. na dubu, lípě, vrbě, buku, javoru, topolu a borovici), vzácněji na keřích a ojedinele i v bylinném patře. Jako její hlavní potrava se uvádějí housenky motýlů a housenice pilatek, napadá ale i dospělé motýly a dvoukřídlé a je znám i kanibalismus (zejména mezi larvami). Tato kněžice běžně vysává i mrtvý hmyz různých řádů a všechna vývojová stadia si rovněž doplňují výživu sáním rostlinných šťáv.

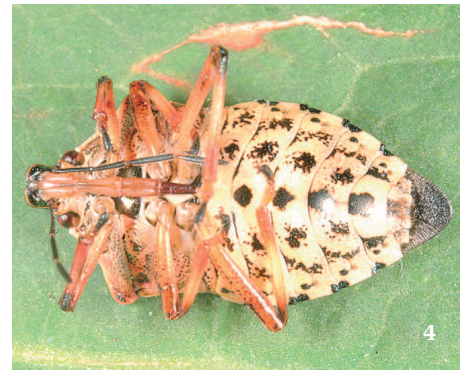
Dospělci kněžice červenonohé přežívají na zemi v hrabance v listí, pod mechem nebo pod kůrou stromů. Nakladená vajíčka se objevují v červnu a červenci, larvální stadia od července do září. Dospělce lze spatřit od srpna. Není ovšem vyloučeno, že mohou přezimovat i larvy, protože byly pozorovány i v pokročilém podzimu. Ve střední Evropě má tento druh jednu generaci ročně.

Přiblížení hlavních rozdílných znaků uvedených dvou podobných kněžic by mohlo vést k častějšímu odhalení výskytu vzácnější kněžice červenonohé. Při podrobnějším prohlédnutí můžeme nalézt ve vzhledu obou ploštic určité rozdíly, které jsou patrné i při porovnání fotografií. Spolehlivým poznávacím znakem kněžice červenonohé jsou nápadně rozšířené a ploché holeně předního páru končetin (obr. 3). Při pohledu na spodní stranu hlavy se liší také mnohem silnějším prvním článkem bodce v porovnání s jeho ostatními články (společný znak pro podčeleď *Asopinae*). Postranní okraje štítu jsou trochu jiného tvaru a nejsou zakončeny špičatým zoubkem, nohy jsou trojbarevné a poslední chodidlový článek je černý. Celá spodní část zadečku má světlý podklad posetý nápadnými velkými černými skvrnami různého tvaru. Středem břicha se táhne řada výrazných skvrn se souvislými okraji, zatímco ostatní skvrny směrem k okraji břicha jsou méně výrazné a připomínají rozstříknuté tmavé kapky. Kněžice červenonohá působí celkově o něco pestřejším dojmem než kněžice rudonohá.

1 Samec kněžice červenonohé (*Pinthaeus sanguinipes*) nalezený v Kladru-bech u Vlašimi v září 2008

2 Kněžice červenonohá zdolávající housenku píďalky. Vysávání kořisti může trvat několik desítek minut nebo i několik hodin.

3 Detail kněžice červenonohé – patrně jsou rozšířené holeně předních končetin.
 4 Břišní strana kněžice červenonohé
 5 Kněžice rudonohá (*Pentatoma rufipes*) ulovená v Kladruších u Vlašimi. U nás je tento druh jediným zástupcem rodu *Pentatoma*. Snímky L. Hanela

Vzácnost kněžice červenonohé zřejmě spočívá v kombinaci obecně nízké populační hustoty tohoto druhu a způsobu života, kdy pravděpodobně upřednostňuje vyšší patra korun stromů, takže při použití běžných metod entomologického průzkumu snadno uniká pozornosti. Ch. Rieger (2000) bere navíc v potaz ještě možnost vlivu klimatických podmínek, aktuálního množství vhodné potravy a konkurence dalších dravých kněžic s podobnými životními nároky na výslednou početnost druhu.

Jedinec na fotografiích (samec) byl odchycen náhodou 5. září 2008 v lesoparku Rehabilitačního ústavu Kladruhy u Vlašimi (čtverec faunistického mapování 6255) a chován několik týdnů po odchycení v klasicky zařízeném insektáriu, kde z předložené potravy vysál jednu housenku pídalky. Ostatní nabízenou potravu (moucha, stínka, zlatoočka, larvy sluněčka) se ulovit nesažil.

Vzhledem k tomu, že nález kněžice červenonohé může být i vysloveně náhodný, rádi uvítáme zaslání informace kdy, kde a kdo ji pozoroval (vhodná je digitální fotografie, kterou lze poslat na e-mailovou adresu lubomirhanel@seznam.cz), optimální je zaslání dokladového exempláře do Národního muzea na adresu druhého autora (kontaktní údaje v kulérové příloze).

Oldřich Fejfar: Kouzlo paleontologie: Jak se naučili obratlovci létat?

Odborná a zároveň popularizující studie prof. O. Fejfara ve zvláštním monotematickém čísle Živy provádí čtenáře od objevu otisku pera archeopteryxe přes nálezy prvních koster tohoto živočicha až po nejnovější nálezy opeřených dinosaurů i ptáků v Číně a moderní anatomické studie. Objasňuje současný pohled na problematiku vzniku peří, letu, hnízdění, anatomie, fyziologických adaptací a evoluce pterosaurů, teropodních dinosaurů, ptáků, ale i savců letounů. Vznikl tak ucelený obraz, navíc doplněný o unikátní autorovy fotografie

a doprovodné ilustrace Pavla Majora. Z obsahu: Obratlovci a létání – předmluva paleontologa (M. Košťák), Obratlovci a létání – předmluva zoologa (I. Horáček), Mozaika jako symbol vývoje, Slovníček odborných názvů, Thomas Henry Huxley: základní úvahy, Charles Darwin a vznik létání u obratlovců – objev spojovacího článku, Solnhofenské vápence a jejich prostředí, Obratlovci jako pasivní a aktivní letci, Létaví plazi, Prapták archeopteryx, Ptáci (*Aves*), Úsazeniny spodnokřídových sladkovodních jezer, Doklady vývoje ze svrchní křídly, Aktivně létající savci – letouni, Závěr.

Mimořádné číslo Živy je ve volném prodeji v knihkupectvích Academia v Praze, Brně a Ostravě. Je také možné ho objednat prostřednictvím formuláře na webových stránkách Živy, případně v redakci – zájemci budou informováni o způsobu platby a distribuce. Rozsah čísla 64 stran, cena 49 Kč pro předplatitele, 69 Kč ve volném prodeji.

Dary Nadaci Živa

Finanční dary převyšující 100 Kč v r. 2008 poskytli: J. Čeřovský, J. Horák, Z. Hubálek, J. Květ, R. Mlejnek, M. Rychnovská, M. Štefánek, K. Štátný, I. Vergner. Všem dárcům srdečně děkujeme a věříme, že se i nadále mezi příznivci Živy najdou ti, kteří činnosti Nadace Živa podpoří. Také díky takovému příspěvku nadace např. může pokračovat v udílení cen mladým autorům nejlepších článků v ročníku vybraných redakční radou a redakci Živy. Ještě jednou děkujeme vám všem, kteří jste se takto osobně angažovali.

Za Nadaci Živa Š. Orliková